

Un număr vechiu 2 lei

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICA — FINANȚE

DIRECTOR: CIRU ECONOMU

Licențiat în drept din Paris, Consilier la Înalta Curte de Casație

PRIM-REDACTOR: ION N. CESARESCU

REDACTOR-PROPRIETAR: I. S. CODREANU

ABONAMENTUL

Pe an, în România	40 lei
6 luni	20 "
3 luni	10 "
Străinătate: 50 lei pe an, 25 pe 6 luni	

*Apare de două ori pe săptămână
sub redacțiunea unui comitet*

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția & Administrația
București, CALEA RAHOVEI—5
Lângă Palatul Justiției
TELEFON № 16/98

SUMAR

Origina Moșnenilor și Răzeșilor, (urmare) de d-l *Sebastian Radovici*.

JURISPRUDENȚĂ:

Înalta Curte de Casație, secția II: *Ministerul de finanțe (fiscul) cu Miloș Filipovici*;

Curtea de apel Galați, secția II: *P. H. și H. L. Kirdien, omologarea concordatului cu o observație de d-l C. N. Toneanu*.

Tribunalul jud. Tutova: *G. G. Andreiu cu Ion T. Clisu, apel corecțional*.

ORIGINA MOȘNENILOR ȘI RĂZEȘILOR

(Urmare *)

E incontestabil că satele moșnenilor și răzeșilor au fost mult mai numeroase în trecut, decât cele aflătoare astăzi, mai ales la șes unde pământul fiind aproape în întregime bun de cultură, valoarea mereu crescândă și facilitatea comercializării lui l-a smuls încă din timpuri vechi din mâinile acestor codevălmași. Dar dacă aceasta ar fi fost singura cauză a dispariției satelor de răzeși și moșneni, ea s'ar fi produs într'un mod lent, aproape neobservat, pe când în realitate ea s'a operat într'un curs de vreme relativ scurt — dela jumătatea sec. XVII până la sfârșitul celui al XVIII absorbirea celor mai multe se desăvârșise, — și mai cu seamă într'un mod anormal, violent, sub următoarele influențări:

Tendința noii boierimi plutocratice de a-și alcătui latifundii, imitată de clerul care nu mai eră român nici prin obârșie, nici prin sentimente ¹⁾, imitată încă de funcționarii administrativi și ju-

*) Vezi *Curierul Judiciar* No. 26, 27, 32, 34, 36, 37, 40, 42 și 43 din 1909.

¹⁾ Iată cum mărturisește D. Cantemir această tendință:

«*Înțeleptul*: O lume! Eu poftesc moșie și moșteniri, adică sate, țarine și vie ca mai mult să mă întăresc și mai slăvit nume să-mi agonisesc.

Lumea: Iată că eu ți-am dat avuție multă: du-te la aceia ce, din lipsă, moșiile și satele își vând și acum în mare strănsoare fiind, cu ieftin preț le vei cumpăra.....» («*Divanul Lumei*», cartea I-a).

decătorești, cari înțelegeau să compenseze prețul ce-i costase cumpărarea oficiilor, tot pe această cale ¹⁾ și chiar de răzeșii și moșnenii, cari putându-se ridica într'o poziție materială mai bună deveneau răzeșofagii propriilor lor copărtași și rudenii ²⁾.

Năpăștile de biruri în vremuri de războiu pentru care sate întregi de codevălmași își pierdeau proprietatea și chiar condiția liberă ³⁾; apoi găzduirea rășboitorilor străini, cari mutau teatrul sângelui în țările noastre, când «rămâneau bieții oameni numai cu sufletele bătuti și struncinați, precum eră mai rău și mai amar, cum nu se poate nici a se scriere, nici a se povestire.....» («*Letopisețe*» II, 229).

Impozitele exagerate lovind până și cele mai neînsemnate încercări de industrie și gospodărie, hotărâte după arbitriul domnului, încasate de dăbilarii de atâtea ori pe an, de câteori domnii goleau visteria și mai ales pe căi violente, prin prădăciuni și deposedarea birnicilor.

În fine lipsa totală de garanții ale dreptului de proprietate: neexistența autorității lucrului judecat; lipsa registrelor de mutațiune; recuperatorii și conjurătorii în materie de proprietate fon-

¹⁾ Vezi exemple N. Iorga—«*Studii și Documente*», V, pag. 30, 555; VII, pag. 45—46.

²⁾ Vezi de pildă întregul proces de formațiune al moșiilor răzeșului Miron Costin în «*Opere complete*» ed. V. A. Urechiă tabl. cronol. passim.

³⁾ Conf. «*Magazinul Istoric*» II, 229, anexe: «.....aceste sate au fost cnezii și cu moșiile lor de mai înainte vreme. Apoi când au fost în zilele răposatului Mihail Vv. leat. 7102 ei văzând atâta greutate și nevoie p. birurile ce n'au avut eu ce să le plătească de greutățile lor și au venit la jupân Radul Klucerul Buzăscul fiind atunci vel spătar ei de a lor bună voe și s'au vândut vecini.....» (Constantin Basarab Vv. din 10 Iunie 1654 întărind familiei Buzeștilor stăpânirea a 128 moșii). În special epoca lui Mihaiu Viteazul abundă în documente de acest fel. Vezi pentru moșnenii din Scărișoara Iorga—op. cit. V, 436 (documentul din 1616); pentru cei din Apele-Vii «*Magazinul Istoric*», loc. cit. din 1613; de asemeni «cumpărarea» satelor Surlanul (Vezi «*Revista p. Istorie și Archeol.*» 1885 documentul din 1596), Dăduleștiu (Vezi Iorga—op. cit. V, 479) ni se par a fi tot solvarea unor datorii de biruri.

ciară recrutați numai dintre boieri, cari aveau grije în litigiile codevălmașilor moșneni și răzeși cu mănăstirile sau cu boierii, ca cei dintâiu să rămână în totdeauna «afară din lege»; veșnica imposibilitate a moșnenilor și răzeșilor de a lua «lege preste lege», adică un număr îndoit de conjurători peste ai mănăstirilor și boierilor și ca consecință deposedarea lor injustă în cele mai dese cazuri; martorii «cu degitele puse» și brăzdașii bătrâni, despre cari se da știință domnului mai întotdeauna că «nici cum n'au putut jură», fiindcă li se monetiză conștiința de către cei interesați; în fine dresele de proprietate, așa de frecuent falsificate mai ales în mănăstiri sau pierdute, robite de năvălitori, etc. ¹⁾

Se înțelege că toate aceste împrejurări, pe măsură ce distrugeau codevălmașiile sărăcind pe moșneni și răzeși, reconstruiau vechile hotare cari se fracționaseră în cursul veacurilor între numeroșii descendenți ai primilor cneji și județi; însă ele pierduseră pentru totdeauna caracterele proprietății comuniste a vechilor stăpâni, acum rumâni sau clăcași pe foastele lor moșii.

Satele de moșneni și răzeși cari—putându-se reabilita sau strecură neatinse de latifundiari,—le găsim până în zilele noastre în regiunea muntelui și foarte rare la șes, abia mai conservă din comunismul care le-a caracterizat în trecut și pe care ne-am încercat a-l schița în aceste pagini, câte-va urme: numele de moșneni și răzeși, indiviziunea în munte sau izlazuri.

Dar afară de aceste vestigii, cari sunt mai mult o evocațiune a trecutului, moșnenii și răzeșii din zilele noastre prezintă prea puțin interes de studiu. Codul civil a omis a se pronunța asupra codevălmașiilor. Codul de Procedură civilă din 1900 le-a consacrat persoane juridice, în ce privește chemarea lor în judecată.

¹⁾ Iată câteva exemple: Uric îngropat în pământ din cauza oștilor și putrezit (V. A. Urechie, loc. cit. sub 1677); zapis ras în două locuri (Ibid., sub 1688); document falsificat de călugări 1634, («Arch. Ist.», I, 1, 71); mărturisirea unei plastografii după indemnul unor călugări 1631 (Ibid. pag. 106); Uric ras de un călugăr cu «hești meșteșuguri diavolești» și scris hiclean (Ibid., 71 din 1631); documente falsificate de episcopul Inochentie («Cron. Hușilor» 1592); călugări mituind un răzeș pentru a le da documentele satului («Uricar», X); uric robit de tătari («Archiva soc. din Iași» 1889; Istoria unei moșii); pierderi de cărți de moșie «din multe prezi și răzmirițe ce au fost» 1696 («Arch. Ist.» I, 1, 36) altele pe timpul învaziunii lui Skenderberg, 1480 (Ibid. 116); direase pierdute «când Cristea au căzut de pe cal și a murit fără limbă și despre dresul dreptelor noastre patrimoni n'a putut spune unde este» («Cron. Hușilor» 1404); pierdere de documente din cauza incursiunilor tătare (Iorga—op. cit. VI, 63) etc., etc.

Comunitățile agricole slave și codevălmașiile noastre

Poporul românesc, trăind vreme îndelungată în mijlocul popoarelor slave și trăind mai ales o viață națională șubredă,—asemeni unei făclii palmuită de vânturi, care nu poate da lumina ei liniștită și întreagă,—a suferit injuria de a fi socotit de mulți cărturari ai veacurilor trecute drept o șuviță din întinsa familie a slavismului. Abia de câteva decenii au izbutit patrioții noștri luminați să desrădăcineze această părere și să zădărnicească astfel de năzuințe fatale prea încercatului nostru neam, făcând desăvârșita dovadă a latinității noastre.

Dacă e adevărat că nu suntem Slavi, nu se tăgăduiește însă influența conviețuirii cu dânșii, dovedită mai ales în organizarea vieții noastre publice, ritualul bisericesc și cultura generală. Pe tărâmul juridic și economic slavogenismul trebuie primit însă cu multă rezervă, întru cât își păstrează evidența numai în câteva instituții singulare. În special asupra regimului nostru fonciar din trecut, cunoscut încă nesuficient, generalizarea anticipată a slavogenismului a fost o greșală în care au căzut atât buni Români, cât și străini destul de cunoscători în ale istoriei dreptului. Astfel M. Kogălniceanu, ca să nu cităm decât un nume, susține la discuția legii agrare din 1862 că: «proprietatea fonciară în Principate e regulată după sistemul Slavonilor și chiar numele și constituția comunelor noastre rurale se datorește legilor slavone; până și numele vechiu al comunei rurale: Grămada Satului, se împrumută dela Poloni: gromado» ¹⁾.

Chestiunea fiind în strânsă legătură cu studiul ce-am întreprins asupra proprietății colective la Români, vom cerceta în paginile următoare dacă această proprietate își poate avea origina sau identități caracteristice în comunitățile slave, sub cele două forme mai principale: mirul rusesc și zadruga jugoslavilor.

În ce privește origina nu vom insista mult, de oarece proprietatea colectivă a moșnenilor și răzeșilor am văzut că s'a format: a) într'o epocă ulterioară conviețuirii cu popoarele slave; b) prin împrejurări interne cari se rapoartă numai la evoluția economiei noastre naționale și despre cari ne-am ocupat în altă parte.

¹⁾ După «Anuarul Economic» de Marțian, 1862. A se vedea de asemenea Dareste—«Nouvelles études», II, pag. 353: «Ainsi l'ancienne communauté de famille a été pratiquée par toutes les nations slaves sans exception et s'est même propagée chez les populations de race différente, telles que les Romains et les Magyars». Părerea slavogenistă e reprodusă și de d-l profesor C. Dissescu, care o dă sub rezervă, mărturisind gravitatea chestiunii («Istoria și principiile dreptului public român», I, pag. 302).

Chiar dacă aceste două puncte ar fi neînte-meiate, origina slavă a codevălmășiilor noastre n'ar câștiga mai mult crezământ, de oarece însăș vechimea mirului și zadrugiei e contestată de cunoscători. Asupra mirului rusesc savanții ruși Cicerin și mai ales Bistram («Die rechtliche Natur der Stadt und Landgemeinde») au emis o părere care tinde a fixa origina mirului la sfârșitul veacului XVI-lea, odată cu legarea țărănilor de glebe. Până la această dată comunismul agrar eră necunoscut, însă, odată cu desăvârșirea sclavajului sub țarii Boris, Godunov și Petru I, țărăni, din cauza solidarizării obligatoare a comunei pentru plata impozitelor și contingentul militar, simțiră nevoia de a-și pune pământurile în comun și a le împărți precar după numărul brațelor de muncă, dând naștere asociației numită *mir*. Teoria aceasta a fost viu combătută în Rusia, de aceia cari văd în mir o vechie instituție caracteristică rasei slave.

De asemeni zadruga, după I. Peisker (în «Zeitschrift für Social und Wirtschafts geschichte» pe 1900) s'a format din cauza sistemului de impozit capital-colectiv din Imperiul Byzantin. După Pavlovici (Vezi Novacovici—«La Zadrouga», pag. 42, nota) zadruga își are origina în Evul mediu, fiind consecința sistemului feudal sârb.

Prin urmare, atât data mirului cât și a zadrugiei plutesc încă în incertitudine și nu pot ajuta mult în discuția originii codevălmășiilor noastre. Nu ne rămâne decât calea comparării caracterelor juridice ce prezintă comunitățile slave și codevălmășiile, din care comparare va reieși temeiul părerii, ce enunțăm din capul locului, că identitate de caractere și, prin urmare, de origină nu există între dănele. Vom vedea că mirul e tipul comunității de sat, presupusă a fi existat la noi numai în epoca anterioară statelor unitare și de la cari avem prea puține urme; iar Zadruga, comunitate familială ca a moșnenilor și răzeșilor noștrii, prezintă atâtea deosebiri fundamentale de a acestora din urmă, încât puținele asemuii rămân cu totul neînsemnate, pentru a conchide la o instituție identică.

I.

Mirul, descris cu amănunțime în starea lui actuală de Laveleye, A. Leroy-Beaulieu, Haxtausen, și alți economiști, reprezintă proprietatea colectivă comunală. În vremurile mai vechi, satul cu mirul lui eră celula simplicimă a unui organism politic federal. Mai multe sate formau un *volost* sau *pagost*, iar acesta, la vreme de nevoie, se întrunea cu altele într'o *plemia*¹⁾.

Pământul e proprietatea satului, persoană juridică reprezentată de *starosta*, funcționar sătesc ales de capii familiilor și ajutat în deliberări de un sfat al bătrânilor. Sătenii sunt uzufructuari, având în proprietate privată și ereditară numai casa (izba), curtea (dvor) și grădina.

Pământul mirului e împărțit membrilor comunității odată la 5—15 ani, în porțiuni egale între ele și cu numărul bărbaților majori, sau cu numărul căsnicilor pe foastele proprietăți nobiliare. În timpuri foarte vechi, după cum ne relatează Laveleye¹⁾, nu există această repartiție a solului, fiindcă munca se făcea în comun și numai recolta se împărțea după numărul brațelor cari alcătuiau clanul, forma cea mai primitivă a solidarității sociale, ale cărei urme n'au dispărut nici până în prezent în Rusia. M. Kovalewsky a găsit și azi la popoarele indigene din imperiul țarilor, Finezii de pe lângă Volga și Kama, triburile caucazice, etc., urme foarte bine conservate ale clanului patriarhal și chiar câteva din forma matriarhatului²⁾. În vecinătatea acestui comunism absolut s'au dezvoltat întâiele alcătuirii sătești ale Slavilor.

Alotarea periodică a pământului a trebuit să ia naștere la dâșii într'o epocă ulterioară stabilirii.

Astăzi ea se face pe un număr restrâns de ani, afară de repartițiunile generale, cari au loc la epoce mai mari, împărțindu-se pământul în trei zone concentrice, împrejurul satului; fiecare zonă divizându-se la rândul ei în trei câmpuri, în vederea asolamentului. Totul se parcelează cu ajutorul unor măsuri, cari variază în lungime invers cu calitatea pământului și copărtașii își iau în fiecare zonă parcelele desemnate de sorți. Din prisoase se înzestreză în fiecare an perechile de însurăței.

Mirul își exercită dominiul său chiar asupra casei și ogradei, cu ocazia decesurilor fără moștenitori, deși propriu vorbind, nici nu există ideea de moștenire și împărțeală, fiindcă la moartea capului de familie, membrii ce-o compun și cari locuiesc sub acoperământul aceleiaș izbe, fără a-și reclama vreo porțiune din bucate, vite, instrumente sau casă, continuă să le stăpânească împreună, sub autoritatea fiului cel mai mare, sau sub fratele părintelui decedat. De asemeni când un membru al mirului, ieșind din comunitate, voiește să-și vândă locuința, care constituie proprietatea lui privată, membrii mirului exercită retractul vecinal.

¹⁾ «Dela Propriété», etc. pag. 10. «Les communautés de village en Russie».

²⁾ Le Clan chez les tribus indigènes dela Russie («Revue Internationale de Sociologie», 1905).

Cât privește pe străini, aceștia nu se pot stabili în sânul mirului și luă parte la alotări, decât cu învoirea majorității membrilor comuniști.

În rezumat caracterele mirului din Rusia Mare sunt :

1° Ideea de comună ;

2° Coproprietatea latentă a pământului. (Aceasta să nu pară o contradicție cu cele spuse mai sus; comunitatea de uzufruct nu exclude ideea unei coproprietăți în stare latentă, care ia ființă desăvârșită când $\frac{2}{3}$ din membrii mirului decid dizoluția comunității; până atunci membrii n'au decât o simplă vocațiune personală, pe care n'o pot transmite pe nici o cale. De aceea și lichidațiunea se face pe capete, în disprețul normelor succesoriale);

3° Perfectă egalitate în exploatarea agricolă ;

4° Lipsa ideii de succesiune.

Raportând aceste caractere la codevălmășiile noastre, constatăm următoarele deosebiri :

A. Proprietatea comunală a mirului e cu totul deosebită, în structura sa organică, de obștiile răzeșilor și moșnenilor, coproprietății familiale, unde *ideea de comună* și comunism agrar, care formează esența mirului, a rămas necunoscută; existența ei se poate presupune numai în primele noastre alcătuiri sătești, străine ca origină și organizare de pătura ulterioară a răzeșilor. De altfel, în țările unde proprietatea comunală a constituit un îndelungat tip de regim agrar, s'au putut păstră urme și chiar forme atenuate până în prezent ¹⁾.

B. *Dreptul succesoral*, atât de palid în organizarea interioară a familiei ruse și inexistent în averea colectivă a mirului, îl găsim la codevălmășii noștrii într-o deosebită cinste, având cu totul alte caractere și urmări, între cari cea mai însemnată eră că dreptul de proprietate nu lua naștere în momentul desfacerii codevălmășiilor prin alegere sau înstrăinare, cum am văzut că naște pentru membrii mirului. El *nu e latent*, nepronunțat pentru nimeni, cum e în mir, ci atribuit dela început unor persoane certe, cari transmiteau porțiuni exclusive, dar cari stăpâneau în mod abstract, făceau acte de dominus în comun.

¹⁾ Astfel Allemandele din Svițera, Germania sudică, etc. nu sunt decât proprietăți comunale, cari gravitează în jurul ideii abstracte de comună, indiferent de numărul și descendența persoanelor (Gesamteigentumsrecht). De asemenea bunurile de uzufruct comunal din Austria, despre cari Codul austriac nu s'a ocupat de loc, sunt proprietăți inalienabile ale comunelor, afectate uzufructuar proprietăților private din interiorul lor și fermelor. În unele părți (vorarlberg) bunurile acestea sunt împărțite în loturi viagere. (Vezi «La question des biens en jouissance commune en Antriche» par le Dr. W. Schiff, în «Buletinul Congresului de Agricultură din Paris», 1900).

C. Codevălmășii noștrii n'au fost niciodată *deținători precari* ca mirenii.

Dacă autorii răzeșilor și moșnenilor au fost uzufructuari în primele timpuri, când aveau numai drepturi personale asupra satelor, chiar aceste drepturi erau perpetue (cu rezerva revocării voievozilor) și transmisibile pe cale succesorală. Când această stare de lucruri a fost înlocuită cu proprietatea plină a ocinelor, dreptul succesoral s'a accentuat și mai mult, fracționând adânc și cu totul neegal această proprietate, în raport cu întinderea arborilor genealogici ai codevălmășilor. Prin urmare o altă deosebire capitală de mir e *inegalitatea drepturilor* în codevălmășie.

Ca o conștiință a calității lor de proprietari trebuie socotit și exclusivismul răzeșilor și moșnenilor, împotrivirea lor energetică de a primi străini în sânul obștiilor, în cari se îngrădeau cu probe scrise și tradiții, dar mai ales cu un nețărmut drag de pământ. Trebuiau forme speciale, ca înfrățirea, sau cumpărări de drepturi în averea obștei, prin surprinderea necesităților economice, în cari se trezeau adesea răzeșii, pentru ca exclusivismul lor să se mai tempereze. În mir nu constatăm asemenea lucruri; străinii se introduc mult mai ușor, pentru că pe de o parte nimeni nu e proprietar, iar pe de alta introducerea lor are efecte mult mai neînsemnate, restrângerea parcelelor existente fiind cu totul nesimțită, sau dându-li-se din pământul de rezervă pe care îl posedă mirul; acest minus în întinderea loturilor e compensat cu participarea noilor părtași la plata impozitelor pe cari le colectează mirul, singur responsabil către organele fiscale și administrative ale Statului.

Prin urmare nici ideea de comună, nici precaritatea pământului, nici egalitatea drepturilor, caracteristice mirului, nu le întâlnim la noi. În schimb găsim dreptul succesoral în toată rigoarea lui, prezidând la devoluția proprietății, la nașterea inegalității în aceeași pătură socială, zorind astfel dezagregarea,—păgubitoare pentru economia noastră națională,—a codevălmășiilor.

(Va urma).

Sebastian Radovici
Avocat

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, S. II

Audiența dela 4 Februarie

Președenția d-lui N. MANDREA, președinte
Ministerul de finanțe (fiscul) cu Miloș Filipovici

Casă de joc la noroc. — Pedepsirea antreprenorului unei asemenea case, indiferent dacă se găsea sau nu în țară în momentul când s'a găsit în casa sau cafe-neaua sa jucându-se cărți la noroc.—(Art. 350 din Codul penal).

Art. 350 din Codul penal pedepsește cu închisoare

și amendă pe acei cari vor ține casă de jocuri la noroc.

Prin urmare, este indiferent dacă antreprenorul unei cafenele în care se joacă cărți la noroc este prezent sau lipsește din țară, căci el ca patron este răspunzător de ceea ce se întâmplă în stabilimentul său.

Decizia 249/909. — Respins recursul făcut de Miloș Filipovici, contra deciziei No. 1846/908 a Curții de apel din Craiova, s. I.

Curtea,

Ascultând pe d-l procuror P. Sadoveanu.

Deliberând,

Asupra motivului de casare :

«Că atât Curtea cât și tribunalul au violat dispozițiunile art. 350 din Codul penal intru cât eu am dovedit că, în momentul când s'a dresat procesul-verbal de contravenție, mă găseam plecat din țară, mă găseam în Macedonia, și cu nimic nu s'a stabilit că eu aș fi permis jocul de cărți. Că nu mi se poate aplica mie o pedeapsă, când știut este că pedepsele prevăzute de Codul penal sunt personale».

Având în vedere deciziunea supusă recursului, prin care recurentul a fost condamnat la 200 lei amendă pentru că, în calitate de antreprenor de cafenea, a permis la diferite persoane de a juca în stabilimentul său cărți la noroc ;

Având în vedere că înaintea Curții de apel recurentul a prezentat un pasaport cu care dovedea că în acel timp, când s'a prins în stabilimentul său că se joacă cărți la noroc, era lipsă din țară ;

Considerând că art. 350 din Codul penal pedepsește cu închisoare pe acei cari vor ține casă de jocuri la noroc ;

Că după acest articol este indiferent dacă antreprenorul unei cafenele în care se joacă cărți la noroc este prezent sau lipsește din țară, căci el ca patron este răspunzător de ceea ce se întâmplă în stabilimentul său ;

Că Curtea, aplicând recurentului citatul articol, n'a violat acest text, așa că motivul de casare e nefondat.

Pentru aceste motive, Curtea respinge, etc.

CURTEA DE APEL DIN GALAȚI, SECȚIA II

Audiența dela 2 Mai 1909

Președenția d-lui G. TANOVICIANU, președinte

P. H. și H. L. Kirschen, omologarea concordatului

Decizia comercială No. 23

Concordat. — Concordat amical. — Intervenirea lui după verificarea creanțelor și încheiat cu unanimitatea creditorilor verificați. — Dacă este admisibil atunci când cota este de 10 la sută — (Art. 845 din Codul comercial).

Când concordatul amical intervine într'o stare mai înaintată a procedurii falimentului, adică după verificarea creanțelor, situațiunea falimentului cu privire la fixarea masei creditorilor fiind limpezită, nu încapă nici o îndoială că unanimitatea de care vorbește art. 845 din Codul comercial este totalitatea creditorilor chirografari, verificați și admiși la masa falimentului, fie și numai provizoriu, totalitate din care trebuie să se formeze majoritatea pentru votarea concordatului judiciar.

Astfel, dacă un concordat este încheiat cu unanimitatea creditorilor verificați la masa falimen-

tului, este admisibil, deși cota concordatară este numai de 10 la sută, intru cât art. 845 din Codul comercial declară că un astfel de concordat se poate încheia, oricare ar fi cota ce falitul se obligă a plăti.

Curtea,

Având în vedere apelul făcut de faliții P. Kirschen și H. L. Kirschen și de o parte din creditorii chirografari verificați și admiși la masa falimentului, contra sentinței comerciale cu No. 66 din 1909 a Tribunalului Brăila, secția I ;

Având în vedere concluziunile părților și actele din dosar ;

Având în vedere că prin sentința apelată s'a respins ca inadmisibilă cererea de a se omologa concordatul amical sau de unanimitate, cum se numește în doctrină, încheiat la 23 Martie a. c. de creditorii chirografari verificați și admiși la masa falimentului Frații Kirschen cu P. Eduard Kirschen și H. L. Kirschen atât în calitate de asociați ai firmei falite Frații Kirschen, cât și personal fiecare în parte ;

Având în vedere că motivul pentru care prima instanță a respins cererea de omologare este că la acest concordat n'au consimțit toți creditorii chirografari cunoscuți din lucrări, ci numai acei verificați și admiși la masa falimentului ;

Că, prin urmare, această chestiune cată a fi elucidată mai înainte de a intra în examinarea celorlalte condițiuni ;

Considerând că în Legea falimentelor două concordate se cunosc: concordatul benevol sau de unanimitate și concordatul judiciar sau de majoritate ;

Că în ce privește primul concordat, art. 845 din Codul comercial prevăzând că un asemenea concordat se poate încheia în orice stare a procedurii falimentului, dacă toți creditorii consimt la aceasta, urmează că o distincțiune cu privire la acest fel de concordat se impune prin forța lucrului, și anume: când concordatul se încheie înainte de verificarea creanțelor și atunci când are loc după verificare ;

Că în primul caz este evident că concordatul trebuie să fie făcut cu unanimitatea creditorilor, ce rezultă din bilanțul prezentat de falit și din registrele lui, chestiune supusă cercetării tribunalului chemat a omologa concordatului ; în cel de al doilea caz, însă, cum e în speță, când concordatul amical intervine într'o stare mai înaintată a procedurii falimentului, adică după verificarea creanțelor, situațiunea falimentului cu privire la fixarea masei creditorilor fiind limpezită, nu încapă nici o îndoială că unanimitatea de care vorbește art. 845 menționat mai sus este totalitatea creditorilor chirografari verificați și admiși la masa falimentului, fie și numai provizoriu, totalitate din care trebuie să se formeze majoritatea pentru votarea concordatului judiciar ;

Considerând că teza contrară, consfințită prin hotărârea primilor judecători, este cu totul inadmisibilă în ipoteza concordatului de unanimitate încheiat posterior verificării creanțelor. Și, în adevăr, cum se poate pretinde ca la un asemenea concordat să consimtă și creditorii neverificați și admiși la masa credală, când acești creditorii, ce nu figurează decât pe lista formată la început de falit, nu sunt ținuți în seamă la tabloul de repartitie în caz de lichidare, și pe cari falitul nu este obligat să-i achite pentru a putea obține reabilitarea ?

Considerând că niște asemenea creditori nici nu ar avea cuvânt să protesteze contra unui concordat amical, încheiat cu unanimitatea creditorilor verificați, de oarece, oricât de mică ar fi cota concordatară, situația lor tot mai bună este, căci falitul va trebui să plătească și lor acea cotă, pe când altfel, dacă nu intervine concordatul și va urma să se facă lichidarea, dânsii (cre-

ditorii neverificați) nu vor lua nimic din creanțele lor, art. 819 din Codul comercial excluzându-i dela tabloul de repartitie;

Considerând că, în speță, concordatul fiind încheiat cu unanimitatea creditorilor verificați la masa falimentului, el este admisibil, deși cota concordatară este numai de 10 la sută, întru cât art. 845 declară că un astfel de concordat se poate încheia, oricare ar fi cota ce falitul se obligă a plăti. În fine, împrejurarea că înaintea tribunalului se găsesc pendinte contestațiuni la verificarea creanțelor unor creditori ai falimentului nu poate fi o piedică pentru omologarea concordatului, întru cât nu se constată din lucrări că acei creditori ar fi cerut și obținut admiterea lor la masa falimentului în mod provizoriu;

Având în vedere că pentru toate acestea considerațiuni cată a se admite apelul și a se omologa concordatul;

Pentru aceste motive, Curtea admite apelul etc.

(ss) G. Tanoviceanu; Fr. Papp; V. Tătaru; N. Dimitrescu; Titus Istrate

Grefier (s) Al. Băltăgescu.

Adnotație.—După ce s'a declarat falimentul unui comerciant, legea permite ca, în orice stare a procedurii, să se poată încheia un concordat între falit și creditorii săi, oricare ar fi cota concordatară, dacă *toți consimt la aceasta* (art. 845, alin. 1 din Codul comercial). Acesta este concordatul de unanimitate.

Dacă nu s'a putut obține un concordat de unanimitatea creditorilor, atunci se poate obține un concordat de majoritate, adică cu majoritatea creditorilor verificați, reprezentând însă trei părți din totalitatea creanțelor verificate (art. 848 din Codul com.), și acest concordat face lege pentru toți creditorii verificați sau neverificați, trecuți sau netrecuți în bilanț (art. 859 din C. com.). Cota însă pe care se obligă falitul să o plătească nu poate fi mai mică de 40% din capitalul creanțelor (art. 853, n. 4 din C. com.).

Ambele aceste feluri de concordate trebuiesc omologate de tribunal și procedura falimentului încetează și într'un caz și într'altul.

Ceeace nu prevede legea noastră ca și cea italiană este concordatul preventiv amical, ce ar putea să se încheie înainte de declararea falimentului, ci numai moratoriul care este cu totul altceva decât concordatul preventiv. Există însă în alte țări, precum în Belgia, Spania, Elveția, Portugalia, Anglita. În Franța a existat, însă acum se găsește în această privință sub regimul lichidațiunii judiciare.

Ceeace a dat naștere la discuție, și Curtea a fost chemată a rezolva, este dacă în concordatul de unanimitate din art. 845, alin. 1, prin cuvintele: dacă *toți* consimt la aceasta, s'a înțeles că aceea unanimitate trebuie să fie a tuturor creditorilor falitului sau numai ai celor verificați, pentru ca el să poată fi încheiat și omologat de tribunal.

Unul din cei mai mari comercialiști din Italia, Vidari, susține că trebuie să fie unanimitatea tuturor creditorilor, iar nu numai a celor verificați; după Vidari, majoritatea nu poate în acest caz să facă lege minorității, chiar dacă nu s'au prezentat la faliment, fiindcă legea e clară: «în orice stadiu al procedurii falimentului poate avea loc un concordat între falit și creditorii săi, *dacă toți consimt*. Apoi chiar dacă legea ar tăcea, fiindcă e vorba de dispozițiuni excepționale, cari derogă la dreptul comun, nu s'ar putea niciodată aplica regulile unei instituțiuni la alta, oricâtă afinitate de raporturi ar fi». (Vidari, t. XX, No. 8439).

Cu toată această autoritate, credem că Curtea noastră de apel a judecat bine. Concordat de majoritate, adică a creditorilor verificați, impune legea tuturor creditorilor verificați, neverificați, trecuți sau netrecuți în bilanț. Concordat de unanimitate, adică negreșit tot a creditorilor verificați, impune legea lor tuturor creditorilor neverificați; unul din cei verificați opunându-se, concordatul nu se poate încheia și procedura falimentului nu se poate suspenda. Creditorii ceruți de art. 845, alin. 1, nu pot fi de cât unanimitatea celor verificați, adică făcând parte din masa *concurrentă*, adică *insinuați la pasiv* nu creditorii *concurșuali*, fiindcă de și au și ei dreptul, însă nu se prezintă la *concurș* și cu aceasta înțelege să demonstreze că se desinteresează de închiderea falimentului, și pentru aceasta vor resimți consecințele, neputându-li-se recunoaște, în urma inacțiunii lor, dreptul de a mai cere să se redeschidă falimentul deja închis. Nu ar fi drept a se zice că, odată ce procedura falimentului s'a deschis, constituie un drept pentru toți *creditorii concurșuali*. Este o dublă masă aci: *masa concurrentă* și *masa concurșuală*. Inșă aceea care participă la procesul falimentelor, care trage profit din lichidațiune, care deliberează și la necesitate contractează cu falitul este cea dintâiu masă, iar nu cea de a doua. Creditorul concurșual care însă nu vine la pasiv nu câștigă nici un drept asupra activului, și el se repartizează numai la cei ce au prezentat și verificat creanțele lor. Și una din limitările pe cari e nevoit să le sufere este aceea ce rezultă din concordatul făcut de masă, concordat de unanimitate cu orice cotă concordatară, concordat de majoritate cu cota de 40% din capitalul creanțelor. Cine nu vede că un concordat, care ar fi expus să fie anulat după descoperirea unui creditor, ar crea o pozițiune așa de grea, încât ar face absurdă o dispozițiune de lege ca aceea a art. 845, alin. 1. Toată greșala vine de acolo că se crede că unanimitatea este a creditorilor concurșuali, iar nu a creditorilor insinuați la pasiv, adică verificați, eroare pe care

Curtea de apel din Galați, prin deciziunea ce adnotăm, a risipit-o prin argumentațiunea solidă ce a dat decizunii sale.

C. N. Toueanu
Avocat

Galați, 31 Maiu 1909

TRIBUNALUL JUDEȚULUI TUTOVA

Audiența dela 20 Ianuarie 1909

Președenția d-lui V. I. BALĂȘESCU, președinte

G. C. Andreiu cu Ion T. Clisu, apel corecțional

Sentiința civilă No. 27

Succesiune.— Dobândirea dreptului de proprietate pe baza titlului de erede. — Condițiuni cerute în acest scop. — Act semnat prin punere de deget. -- Dacă asemenea act are vreo valoare juridică.

Pentru a putea dobândi proprietatea în baza titlului de erede, trebuie ca posesiunea să fie urmată cu bună credință, care ar consta în faptul părții de a fi crezut că primește prin succesiune un bun care aparținea patrimoniului succesoral.

Prin urmare, actul fără nici o legalizare și semnat cu punere de deget, în baza căruia autorul posesorului se pretinde că ar fi dobândit proprietatea, dovedește singur reaua credință a posesorului, chiar când ar comite o eroare de drept, acesta având cunoștință de proveniența viciată în patrimoniul autorului său a imobilului în litigiu, căci actul nu are nici o valoare, și prin urmare, atunci când a primit prin succesiune acel imobil, nu mai avea buna credință că posedă imobilele succesoriale ce i se cuvin.

Tribunalul, în majoritate,

Asupra apelului făcut în termen de Gh. C. Andreiu, personal și ca tutore al minorilor defunctului C. Andreiu din comuna Prisecani, contra cărții de judecată No. 86, 98 a Judecătorei ocolului rural Coroesti, prin care, pe baza lipsei dela interogator, s'a admis acțiunea intentată de Ioan Tănase Clisu, cu acelaș domiciliu, contra numitului, obligându-l să-i lase în proprietate și posesiune două trupuri de pământ arabil, în întindere de 1 hectar, 12 arii, 67 c. arii, situate pe teritoriul comunei Prisecani;

Având în vedere că intimatul revendică aceste trupuri de pământ în calitate de nepot de fiu al lui Ioan Clisu, care a fost împroprietărit după Legea rurală din 1864;

Având în vedere că deschiderea succesiunii este dovedită cu extractele de deces ale comunei Prisecani No. 58/74 a lui Tănase Clisu și No. 42/97 a lui Ioan Clisu, iar calitatea intimatului de fiu al lui Tănase Clisu rezultă din buletinul de naștere al său cu No. 14/70;

Având în vedere că intimatul, pentru dovedirea calității tatălui său Tănase Clisu de fiu legitim al defunctului Ioan Clisu, a cerut proba testimonială, pretinzând că nașterea a avut loc sub imperiul vechei legi, și tribunalul, prin jurnalul No. 7825/908, a admis această probă;

Având în vedere că din declarațiunile martorilor Dragomir Chirilă, Ioan Huidumac și Mitria Gavrilă, ascultați astăzi sub prestare de jurământ conform art. 196 din Procedura civilă, se constată că Tănase Clisu a fost fiul legitim al lui Ioan Clisu, născut sub imperiul vechei legiuiri, astfel că intimatul Ioan Tănase Clisu și-a dovedit pe deplin calitatea de succesori legitim al defunctului Ioan Clisu;

Având în vedere că din certificatul No. 559 din 22 Ianuarie 1908, liberat de Prefectura județului Tutova, se constată că defunctul Ioan Clisu a fost împroprietărit după Legea rurală din 1864, fiind trecut în tabela lit. A. sub No. 33 cu patru fălci pământ arabil și loc de casă, și pentru a se stabili că pământul în litigiu face parte din împroprietărirea defunctului Ioan Clisu, intimatul a cerut proba cu martori, care s'a încuviințat prin jurnalul tribunalului No. 7825/908;

Că din depunerile martorilor Dragomir Chirilă, Ioan Huidumac și Mitria Gavrilă, ascultați sub prestare de jurământ, conform art. 196 din Procedura civilă, în sesiunea de azi, se constată că în adevăr imobilele în litigiu au fost date la împroprietărire defunctului Ioan Clisu, care le-a stăpănit până la moarte;

Că, astfel, dreptul de proprietate al intimatului Ioan Tănase Clisu, asupra imobilului în litigiu, este pe deplin stabilit;

Având în vedere că apelantul pretinzând că a avut o posesiune de peste 30 ani asupra imobilelor în litigiu, atât dânsul cât și autorii săi, astfel că, a dobândit prin prescripțiune acele imobile, a cerut, și tribunalul i-a încuviințat, proba cu martori prin jurnalul No. 7825/908, însă nedepunând lista de martori în termenul prevăzut de art. 186 din Procedura civilă, a decăzut din dreptul de a se folosi de această probă pentru faptul posesiunii îndelungate, astfel că acest fapt rămâne nedovedit;

Având în vedere că în instanță, apelantul pretinzând că tatăl său a încetat din viață acum 13 ani, fapt recunoscut și de intimat, a susținut că imobilele în litigiu le-a găsit în succesiunea acestuia, și le-a posedat în calitate de succesori, până la intentarea acțiunii, mai mult de 10 ani, astfel că în baza titlului de succesori a dobândit prescripțiunea conform art. 1895 din Codul civil;

Considerând însă că pentru a putea dobândi proprietatea în baza acestui titlu, trebuie ca posesiunea să fie urmată cu bună credință, care ar consta în faptul apelantului de a fi crezut că primește prin succesiune un bun care aparținea patrimoniului succesoral;

Că, însă, chiar apelantul a prezentat în instanță un act de vânzare, cu data de 13 Noemvrie 1887, fără nici o legalizare, semnat prin punere de deget de Ioan Clisu și soția sa Raruca, în baza căruia pretinde că autorul său C. Andreiu a dobândit proprietatea imobilelor în litigiu dela Ioan Clisu, din care rezultă pentru tribunal convingerea că apelantul a avut cunoștință de proveniența viciată în patrimoniul tatălui său a imobilului în litigiu, căci actul nu avea nici o valoare, și prin urmare, atunci când a primit prin succesiune acel imobil, nu mai avea bună credință că posedă imobilele succesoriale ce i se cuvin;

Că, astfel, nu a putut dobândi proprietatea imobilului în litigiu, contra adevăratului proprietar; prin prescripțiune, în baza titlului de erede și cu posesiunea de 10 ani;

Că deci bine a fost admisă acțiunea la prima instanță și apelul pornit în contra cărții de judecată No. 86/908, de către Gh. C. Andreiu, este neîntemeiat;

Văzând că intimatul cere cheltueli de judecată;

Că, apreciind cheltuelile făcute de numitul cu călătoria în vederea acestui proces și cu plata avocatului, îi fixează suma de 30 lei, cu care urmează să fie despăgubit de apelantul care cade în proces, conform art. 140 din Procedura civilă;

Pentru aceste motive, redactate de d-l președinte, respinge apelul, etc.

(s) V. Bălășescu.

Grefier, (s) M. Vasiliu Cristescu

O p i n i u n e :

Noi, judecătorul de sesiune, nu ne unim cu opiniunea majorității, în ce privește prescripțiunea de zece ani, pentru următoarele motive:

Apelantul Gheorghiu Andreiu a invocat actul din 1880 Noemvrie 13, cu semnătura prin punere de deget a lui Ioan Clisu, ca vânzător, act fără dată certă, dar purtând, pe lângă alte semnături cu punere de deget, și semnătura proprie a doi martori, printre cari și a preotului, pentru a dovedi titlul său de proprietate, emanând dela însăși Ioan Clisu, susținând că acest act dovedește vânzarea pământului în litigiu; că apelantul declară că găsind acum acest act, nu a mai uzat de proba cu martori ce solicitase și obținuse în ședința dela 27 Noemvrie 1908, pentru a dovedi prescripțiunea prin posesiune în condițiunile cerute pentru a prescrie și în timp de peste 30 ani;

Acest act, însă, nefiind nici autentic sau legalizat și neputând nici semnătura proprie a lui Ioan Clisu, este nul, și deci nu poate fi opus ca titlu translativ de proprietate;

Văzând că apelantul susține că dacă acest act nu dovedește vânzarea, și deci nu-i poate servi ca titlu translativ de proprietate, apoi invoacă prescripțiunea de 10 ani, — având titlul de erede și posesiunea de peste 10 ani — găsind locul în litigiu în patrimoniul defunctului său tată Costachi Andreiu, pe care l-a știut proprietar asupra acestui pământ și posedându-l și el de la moartea lui C. Andreiu de 13 ani până acum în condițiunile cerute pentru a prescrie;

Considerând că, pentru a dobândi prin prescripția de 10 ani se cere o justă cauză și bună credință (art. 1895 din Codul civil), fiind destul ca buna credință să fi existat în momentul câștigării imobilului, conform art. 1898 din Codul civil;

Considerând că prin succesiune se dobândește proprietatea; că prin urmare titlul pro-herede este o justă cauză (art. 1897, combinat cu art. 644 din Codul civil);

Considerând că, buna credință este credința posesorului că cel dela care a dobândit imobilul avea toate însușirile cerute de lege spre a-i putea transmite proprietatea; că buna credință se presupune totdeauna și sarcina probei cade asupra celui ce alegă reaua credință conform art. 1899, alin. II din Codul civil;

Considerând că buna sau reaua credință fiind o chestiune relativă la convingerea celui ce posedă, urmează că este suficient ca posesorul să creadă în existența titlului de proprietar, credință ce poate fi întemeiată chiar pe o eroare de fapt sau de drept; că prin urmare faptul că titlul proprietarului anterior era nul, nu este o probă *juris et de jure*, că posesiunea este de rea credință, când nu se dovedește cu nici o altă împrejurare de fapt că posesorul știa despre viciul titlului; că, în orice caz, nu poate înlătura dreptul posesorului de a dovedi eroarea de drept în care a căzut (a se vedea în acest sens și deciziunea Înaltei Curți de casație și justiție, s. I, No. 429/908, din 19 Noemvrie 1908, care confirmă sentința Tribunalului Muscel No. 593/907), ceea ce se poate dovedi prin orice probă, chiar cu martori și prezumpțiuni;

Considerând că art. 1897, alin. II din Codul civil, dispune că un titlu nul nu poate servi de bază prescripției de 10 ani; că, însă, acest text de lege și nici altul nu spune că un atare titlu dovedește posesiunea de rea credință; că, prin urmare, a se susține fără text de lege că titlul nul dovedește reaua credință este a se adăuga la lege, ceea ce nu-i este permis judecătorului; că, din contră, art. 487 din Codul civil stabilind că posesorul devine de rea credință, din moment ce cunoaște viciurile titlului pe baza căruiă posedă, recunoaște implicit buna credință a posesorului care comite o eroare de drept, și deci, chiar când posesorul comite eroare de drept, reclamantului îi incumbă dovada relei credințe ce pune în sarcina posesorului, și deci judecătorul trebuie să se pronunțe asupra probei ce posesorul invoacă pentru a dovedi buna credință, care provine chiar din o eroare de drept;

Având în vedere că în speță se recunoaște apelantu-

lui titlul de pro-herede ca just titlu și că posedă de 13 ani locul în litigiu în această calitate; că, însă, se susține că posesiunea sa e de rea credință și că dovada relei credințe rezultă din însuș actul de vânzare cu punere de deget ce a prezentat în instanță, care fiind nul dovedește prin singurul acest fapt reaua credință a apelantului; că, însă, nu se dovedește nici că apelantul știa despre existența acestui titlu nul din chiar momentul când a intrat în posesiunea imobilului în litigiu și onorata majoritate nu stabilește și nici nu se ocupă deloc de acest punct esențial, și nici că știa că acest titlu e viciat; că, din contră, apelantul dovedește cu suficiență că a crezut în valabilitatea actului ce a prezentat, comițând o eroare de drept;

Considerând că această credință a sa se stabilește pe deplin prin faptul că prezintă acest act în instanță, ceea ce nu ar fi făcut dacă ar fi știut că acest act nu numai că nu-i valabil, dar chiar va face proba relei sale credințe; din faptul că dacă avocatul său, om de legi, dar începător, și totuși a crezut în forța probantă a acestuia, apoi cu atât mai mult apelantul țaran, neștiutor, putea crede în valabilitatea acestui act; din faptul că Ioan Clisu trăia pe când a murit C. Andreiu autorul apelantului, ceea ce dovedește cu recunoașterea lui Clisu că C. Andreiu a murit de acum 13 ani, pe la 1895, și cu actul de moarte a lui I. Clisu că a murit la 1897, și totuși posesiunea pământului o avea C. Andreiu și apoi apelantul, ceea ce întărește convingerea apelantului că I. Clisu a vândut locul autorului său C. Andreiu, căci altfel nu și-ar fi putut explica cum Ion Clisu lasă pe C. Andreiu și apoi pe el să stăpânească pământul în litigiu; din faptul că acel act poartă pe lângă semnătura lui Ion Clisu și a lui C. Andreiu și pe aceea cu punere de deget a opt martori, și alte două semnături proprii, printre cari și a preotului satului, ceea ce dădea aparența de valabilitate a actului, mai ales când este știut că țaranul în genere face și astăzi asemenea acte și crede în valoarea unui act semnat cu punere de deget și semnat de 2 martori, prin tradițiune, — sub Codul Calimach asemenea acte făcând deplină probă în justiție — și ei crezând că dacă un atare act era valabil atunci, ar fi valabil și dacă ar fi făcut acum și mai ales când poartă data de 1880, adică fiind confecționat cu 28 de ani în urmă; că dacă această dată nu este o dată certă în sensul juridic, apoi vechimea ce o dovedește hârtia și cerneala cu care a fost scris actul, cum și caracterele scrierii sunt de natură a convinge pe oricine că el e alcătuit de mulți ani, cu toate că a fost ținut cu multă îngrijire, cum îl păstrează și apelantul care l-a prezentat înfășurat în nenumerate cărpe;

Considerând că nici intimatul, în apel, nu a susținut că apelantul ar fi fost de rea credință ceea ce dovedește că și el singur credea în buna credință a apelantului, ci numai majoritatea, din oficiu, a pus această chestiune și de sigur necrezând de vreo importanță, înlătură fără să discute, și chiar fără să menționeze clar, declarațiunea apelantului, că a găsit acum actul ce a prezentat, din care cauză nu a mai uzat de martori și nici probele invocate de apelant pentru a dovedi buna sa credință care însă rezultă în mod implicit din modul cum s'a menționat desfășurarea desbaterilor și din considerente;

Că, prin urmare, eroarea de drept nedovedind prin sine însăși reaua credință, ci buna credință atunci când și din alte împrejurări se stabilește sinceritatea bunei credințe și, în speță, apelantul dovedind sinceritatea bunei sale credințe, fără drept onorata majoritate înlătură dovezile ce stabilesc buna sa credință și fără drept pune ca principiu că eroarea de drept nu poate fi invocată ca probă a bunei credințe, chiar când sunt cunoscute temeinice despre sinceritatea bunei credințe.

Pentru aceste motive suntem de părere a se admite apelul și acțiunea, etc.

Judecător de ședință, (ss) Gh. L. Dimitriu